

Tolibova Mushtariy
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

SUN'IY INTELLAECTNING INSONIYAT RIVOJIDAGI AHAMIYATI

Anontatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda har jabhaga kirib borayotgan sun'iy intellektning ijtimoiy-falsafiy muammolari yoritib beriladi. U juda ko'p sohalarda insoniyatga xizmat qilsada, mehnat mahsulining samarasi uchun foyda bersada, ba'zi jihatdan zararli tomonlari ham bor. Sun'iy intellekt inson tafakkurining bir mahsuli hisoblanib, agar kelajakda undan samarali foydalana olinsa undan ko'p jihatdan ijobiy natijalar olinishi mumkin.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, Innovatsion tafakkur, Google, You tube, Netflix, Amazon, Google assistent, SpaceX, Microsoft, robot, avtomatlashtirish, daromadlar tengsizligi, mutaxassis, texnologiya, iqtisodiy buzilish, ishchi kuchi, siyosatchi, strategiya.

Sun'iy intellekt – insonning intellektiga taqlid qilishga qodir bo'lgan, mashinalar yaratishga qaratilgan fan va texnologiyaning bir sohasi hisoblanadi. Bugungi kunda oramizda ham keng qo'llanilib kelinayotgan sun'iy intellekt texnologiyalariga aqlli qidiruv tizimlari masalan, Google Search tavsiya tizimlari YouTube, Amazon va Netflix, tabiiy tilni tushunish Google Assistant, Siri va Alexa, o'zini-o'zi boshqaradigan avtomobillar masalan, Waymo va boshqalarni misol qilish mumkin[1]. Bu kabilardan kundalik hayotimizda juda ko'p foydalanamiz, ammo ahamiyat bermaymiz. Aslida bularni ham insonlar ixtiro qilgan bo'lib, bugun esa insonlarning o'zi unga yordam so'rab murojaat qilmoqda.

Dastlab Alan Turing sun'iy intellekt sohasida ilk tadqiqotlar olib borgan[2]. Keyinchalik 1956-yili Sun'iy intellektga mustaqil fan sohasi sifatida asos solingan[3]. Shundan so'nggina uni o'rganish keng tus olib bordi. Sun'iy intellekt bo'yicha dastlabki tadqiqotlar XX asr o'rtalaridan beri qilinib kelinsa-da, unga nisbatan ommaviy qiziqish 2012-yilda boshlandi hamda 2017-yilda transformer arxitekturasida erishilgan yutuqlar ortidan unga qiziqish keskin ortgan[4].

XXI asrga kelib esa u hayotimizning bir qismiga aylandi desak ham xato bo'lmaydi. Sababi, 2020-yillar boshlarida mazkur soha rivojlanib, ko'plab shirkatlar, universitetlar va laboratoriyalar sun'iy intellekt sohasida sezilarli yutuqlarga erishib kelishmoqda.

Sun'iy intellektdan foydalanish juda qimmat emas shu sababli ham u juda tez ommalashib ketmoqda. Qariyb barcha holatlarda kishining og'irini yengillashtiradi, ishlarning faoliyatini kishilardan ko'ra samaraliroq bajaradi. Yana qator foydali holatlarini sanab o'tishimiz mumkin. Ammo ko'p kishilar u kelajakda insoniyatning falokatiga sabab bo'lishi haqida aytishmoqda. Jumaladan, SpaceX asoschisi Ilon Mask sun'iy intellekt insoniyat sivilizatsiyaga xavf solishi mumkin degan fikrni ta'kidlagan. Uning fikricha, sun'iy intellekt mehnat bilan bog'liq ommaviy muammolarni keltirib chiqaradi. Sababi, robotlar hamma ishni bizdan ko'ra yaxshiroq bajara olishadi. Ilg'or texnologiyalar ortidan quvish natijasida, kompaniyalar sun'iy intellekt ortidan kelib chiqadigan xavf-xatarni ko'rmay qolishlari mumkin degan fikrlarni bildirgan. Shuningdek, Microsoft rahbari Bill Geyts ham uning zarariga to'xtalib o'tadi: "Bir necha o'n yildan so'ng, robotlar ishning katta qismini bajara boshlagach, sun'iy intellekt shu qadar kuchayib ketadiki, yakunida u bizni xavotirga sola boshlaydi" deb aytgan edi. Bunday fikrlar bilan kishilar qariyb 50 yildan beri bahslashib kelishmoqda.

Sun'iy intellekt (AI) tufayli ish joyini almashtirish ko'plab mutaxassislar va tadqiqotchilar tomonidan ko'tarilgan muhim tashvishdir. Asosiy tashvishlardan ba'zilari esa quyidagilardan iborat:

1. Oddiy vazifalarni avtomatlashtirish: AI texnologiyalari ilgari odamlar tomonidan bajarilgan muntazam va takrorlanuvchi vazifalarni avtomatlashtirishga qodir. Bu ishlab chiqarish, mijozlarga xizmat ko'rsatish va transport kabi sohalarda ish joylarini almashtirishga olib kelishi mumkin.

2. Kam malakali ishchilarga ta'siri: Qo'l mehnati yoki asosiy kognitiv vazifalarni o'z ichiga olgan ishlar, ayniqsa, sun'iy intellekt tomonidan o'zgartirilishi xavfi ostida. Past malakali ishchilar yuqori darajadagi ta'lim va ko'nikmalarni talab qiladigan yangi ish joylarini topishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

3. Ishni yo'qotishlarning teng bo'lmagan taqsimlanishi: AI tufayli ish joyini almashtirish barcha ishchilarga birdek ta'sir qilmasligi mumkin. Ayrim demografik guruhlar, masalan, keksa ishchilar yoki ta'lim olish imkoniyati cheklanganlar avtomatlashtirish natijasida o'z ishlarini yo'qotishdan ko'proq himoyasiz bo'lishi mumkin.

4. Qayta malaka oshirish va malaka oshirish zarurati: AI rivojlanishda davom etar ekan, ishchilarning o'zgaruvchan mehnat bozorida ishga yaroqli bo'lib qolishlari uchun yangi ko'nikma va malakalarga ega bo'lishga ehtiyoj ortib bormoqda. Qayta malaka oshirish va malaka oshirish uchun o'quv dasturlari va resurslaridan foydalanish ayrim shaxslar uchun cheklangan bo'lishi mumkin.

5. Iqtisodiy buzilish ehtimoli: Ish o'rinlarining keng miqyosda ko'chishi daromadlar tengsizligi, iste'mol harajatlarning qisqarishi va ijtimoiy tartibsizliklar kabi kengroq iqtisodiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Siyosatchilar va tadbirkorlar ushbu mumkin bo'lgan uzilishlarni yumshatish uchun strategiyalarni ko'rib chiqishlari kerak.

6. O'tish davri: AI tufayli ishini yo'qotgan shaxslar uchun yanada avtomatlashtirilgan ishchi kuchiga o'tish qiyin bo'lishi mumkin. Ko'chirilgan ishchilarni ishchi kuchiga qayta kirishlari yoki muqobil yo'llarini izlashlari uchun yordam va resurslar bilan ta'minlash muammosiz o'tish uchun juda muhimdir. Sun'iy intellekt tufayli ish joyini o'zgartirish bilan bog'liq muammolarni hal qilish hukumatlar, korxonalar, ta'lim muassasalari va shaxslarni o'zgaruvchan mehnat bozoriga moslashishda ishchilarni qo'llab-quvvatlovchi siyosat va dasturlarni ishlab chiqishda hamkorlikda harakat qilishni talab qiladi. Shunday ekan tafakkurimiz mahsuli bo'lgan sun'iy intellektlarda to'g'ri foydalana olishi davr talabidir. Undan qanday foydalana olishimizga qarab sun'iy intellekt yo insoniyat rivojiga yoki halokatiga sabab bo'lishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. The Ideas That Gave Birth To The Computer Age (En). Oxford, England: Clarendon Press, 2004.
2. Russell, Stuart J.; Norvig, Peter.. Artificial Intelligence: A Modern Approach, 4th, Hoboken: Pearson, 2021.
3. Mccorduck, Pamela (2004), Machines Who Think (2nd-Nashr)
4. Mccarthy, John; Minsky, Marvin; Rochester, Nathan; Shannon, Claude „A Proposal For The Dartmouth Summer Research Project On Artificial Intelligence“ (1955). 2007-Yil 26-Avgust
5. Nrc (United States National Research Council) „Developments In Artificial Intelligence“,. Funding a Revolution: Government Support For Computing Research. National Academy Press, 1999
6. Камилова Р.Ш. Абдулатипова М.А. Искусственный Интеллект // Опубликовано в 2013, Выпуск Май 2013, Экономические Науки
7. Anarbaevich, T. N. (2023). Ta'lim Sohasida Akademik Erkinlik Muammolari. Iqro, 2(1), 654-658.
8. Tursinkulov, N. A. (2021). Erkinlik G 'Oyasining Falsafiy Asoslari. Academic Research In Educational Sciences, 2(6), 831-838.
9. Anarbayevich, N. T. (2024). O 'Zbekistonda Internet Erkinligining Yangi Bosqichga Ko 'Tarilishi. Imras, 7(5), 416-420.
10. Tursinkulov, N. A. (2024). Philosophical And Methodological Aspects Of The Idea Of Freedom. World Of Scientific News In Science, 2(1), 360-368.
11. Tursinkulov, N. A. (2024). Raising Internet Freedom To A New Level In Uzbekistan. Modern Scientific Research International Scientific Journal, 2(1), 206-212.v

12. Anarbayevich, T. N. (2023). Theories About The Idea Of Freedom And Their Epistemological Analysis. *Intersections Of Faith And Culture: American Journal Of Religious And Cultural Studies* (2993-2599), 1(5), 118-122.